

Mati.

(Povest. — Spisal Cvetinomiški.)

VI.

o je prišel jeseni Hinko nazaj v mestne šole, je dobil na stanovanju novega študenta. Pisal se je Stanko Dolničar. Bil je visokorastel in slok, a njegova lica so imela sanjav izraz. Oblečen je bil zelo gosposko: nosil je rdečo kravato in visok bel ovratnik kakor gospodje. Kadil je venomer cigarete in je pihal dim po zraku, da je bila vsa soba zakajena.

Hinko ga je rad gledal, kako je hodil od duri do okna in zopet nazaj, korake dolge in odmerjene, cigareto med ustnami.

Takoj prvi dan ga je ogovoril Stanko, in Hinko je spoznal, da nikakor ni ošaben.

Pokramljala sta pri mizi. Stanko je puhnil tuintam dim visoko v zrak in se je glasno zasmel. Govoril je z mehkim, sladkim glasom, ki se je zdel Hinku nad vse lep.

»Bodiva prijatelja!« je rekel Stanko, pa prijel Hinka za roko. »Tako pusto je človeku, če nima nikogar, s katerim bi se kaj pomenil.«

Strmel je Stanko vanj jasnega obličja, in Hinko ga je resnično ljubil.

Še tisti dan sta hodila skupaj po mestu. Stanko je kadil cigarete in je zamahoval s tenko palčico. Ko sta tako hodila, je poslušal Hinko besede, ki so tekle Stanku tako gladko z jezika, in čutil je v svojem srcu neko posebno ljubezen do tega človeka.

»Jaz sem literat!« je dejal ponosno Stanko in se je ozrl postrani na Hinka.

»Literat? ... Kaj pa je to?«

Hinko je obstal in ga je pogledal občudovaje.

»To je tak človek, ki piše in dela pesmi,« mu je razložil počasi Stanko. »Ali si morda tudi ti že kaj pesnil?«

Vzel je Stanko cigareto iz ust in se mu je zasmel veselo in radostno v obraz.

Hinko je zardel; kakor ogenj je vzplala v njem kri in mu je šinila živo v lica.

»Tudi ..., a davno je že tega ... Sedaj se moram učiti, nimam časa ... In pozabil sem že na take reči ...«

Stanko ga je premeril od nog do glave in mu je podal desnico.

»No, glej, potem si nisem izbral napačnega prijatelja. Jaz namreč imam vse literature zelo rad ... Tvoj obraz razodeva, da se ne lažeš in da si res pravi junak.«

Dobro je bilo Hinku pri srcu, ko je slišal hvalo iz prijateljevih ust, tako dobro in blago, da bi bil pal Stanku okoli vrata in se mu zahvalil ...

Tončka se je jel poslej skoro ogibati; prečmeren in pretih se mu je zdel za svet in ni ga rad videl. Če je pa govoril slučajno z njim, je govoril le iz navade — srce se mu je popolnoma odtujilo.

Za šolo se poslej ni brigal dosti: »Saj znam vseeno lahko, čeprav se ne učim kakor prej,« je preudarjal samprisebi. »Tudi Stanko se ne uči kaj dosti...«

Videl je res Stanka večjidel pri mizi le, kako piše. Njegov obraz je bil nad papirjem globoko sklonjen in čisto bel, kakor od alabastra. Kadar je s pisanjem prenehal, je postal nervozen in je gledal nezaupno po izbi; tudi s Hinkom ni maral tedaj veliko govoriti.

Bilo je nekega meglenega večera. Stanko je planil v stanovanje ves vesel in v čudnem ognju so mu žarele oči. Šel je naravnost k Hinku, gosposki, slok, vitek kakor mestne gospodične, in je izvlekel iz žepa denarnico.

»Poglej, to je denar, ki sem si ga prislužil sam!« je rekel in je vrغل na mizo srebrn tolar, da je zvonko in veselo zazvenelo in zadonelo po izbi.

Hinko je poskočil s stola in je zastrmel vanj s širokimi očmi.

»Kako si ga prislužil?«

»Kako sem ga prislužil, vprašaš? He-he! Napisal sem nekaj in sem dobil... Imenitno, kaj?«

Hohotal se je in si je prižigal cigareto.

»Vidiš, Hinko moj, tak mora biti literat! — Sedaj se pa hitro pokrij in pojdi z menoj pit!«

Hitela sta po stopnjicah navzdol in nato po ulicah. Pogovarjala sta se toinono in sta se smejala drug drugemu, oba srečna in zadovoljna. Ali vendar se je zbudilo v Hinkovem srcu nekaj kakor bolesten spomin — spomin na mater, na Milko in na dom.

In ta spomin ga je prestrašil in mu je skalil veselje... Že se je mislil okreniti in vrniti na stanovanje, toda spomnil se je na Stanka in je na vse pozabil... Šel je z njim, kakor gre z mesarjem jagnje v mesnico...

Zavila sta v zatohlo, ozko ulico in sta stopila vsa potna in trudna v krčmo.

Stanko je stopil k mizi, kjer je sedela družba drugih študentov, in jo je veselo pozdravil.

»Pripeljal sem vam svojega sostanovalca!... Tudi ta je bil nekoč literat...«

Študentje so se zasmeli in so trčili s kozarci, da je zazvenelo zvonko po pivnici. Hinko in Stanko sta pa prisledla, in krčmar jima je prinesel vina. Pila sta v dolgih požirkih in sta se pogovarjala z drugimi, rdeča in od veselja pijana.

Začeli so peti. Tudi Stanko je pomagal, in kmalu se je razlegalo to kričanje daleč naokoli. Slišalo se je celo na ulico... Pijani so že bili. Hinko je čutil, da mu je stopilo vino v glavo.

Pozno v noč sta se vrnila s Stankom domov. Hinko se je opotekal, da se mu je časih Stanko zlobno zasmel in se z njim poredno pošalil:

»Daj no, neroda, ne potolci se!«

Ko je videla gospodinja drugo jutro Hinka še pozno v postelji, je godrnjala zlovoljno in je mežikala hudobno z očmi.

»Vstani brž; ura je že sedem. Saj boš še šolo zamudil... Da le moreš biti tako nemaren in zanikarn... Kod si se pa včeraj potepal? Še tega ti je treba...«

Hinku je bilo motno pred očmi. Tudi ga je bolela glava. Vstal je naglo in se je oblekel. Ni se še dobro zavedel, kje da je bil zvečer... Popil je kavo in je šel nepripravljen v šolo...

Časih ga je Tonček posvaril, naj ne hodi z Dolničarjem. A Hinko se ni zmenil za te besede.

»Beži no, kaj pa klepečeš! Stanko je pošten fant; jaz ga imam rad.«

Tako mu je odgovarjal in še smejal se je, da je bilo Tončku kar hudó.

S šolo je šlo naslednje tedne hitro navzdol. A Hinko ni hotel tega zapaziti. Le malokdaj je pogledal še kakšno knjigo. In še tedaj se je tega sramoval. Vedno je bil skupaj s Stankom, in Stanko je govoril sladko in medeno.

Mati mu je pisala redkokdaj, ker je mislila, da je še ravnotako dober in priden, kakor je bil prej. Hinko je sedaj nanjo čisto pozabil in se ni rad spominjal doma. V Stankovi družini se je otrešel vedno vseh sitnih misli in skrbi. Pozabil je na materine žuljave roké, na njena osušena lica in na njene proseče oči... Polagoma se je privadil temu življenju. Še prijetno se mu je zdelo tako življenje.

Nekega dne je stopil k njemu Stanko in je omračil svoj obraz.

»Ti! Zakaj pa sam nič ne pišeš? Okoli se bahaš, da si pisal že pesmi; ne pišeš pa v resnici nič...«

Rdečica je oblila Hinka, povetil je oči in ni nič odgovoril.

»Spiši kaj!« ga je bodril Stanko. »Pa meni pokaži, da bom videl, če je za kaj.«

Neprijetno so dirnile Hinka te besede.

Komaj je bil čisto sam, je že vzél pero in črnilo in je jel kovati pesmi. Jezilo ga je, da je Stanko boljši od njega in da še ne pozna njegovega talenta. Tako je Hinko pisal do večera in ni odnehal prej, dokler ni stalo na papirju skovano in popisano nekaj pesmi podobnega.

Stanko je pesem prebral in je Hinka pohvalil.

»Kar tako naprej, je čisto dobro... Seveda v začetku gre malo bolj težko...«

Pa sta šla zvečer zopet v krčmo in potem sta hodila velikokrat v njo. Pila sta, glavo v dlanéh, oči v tla obrnjene, in smeje sta se pogovarjala med sabo...

Vednobolj se je pogrezal Hinko v neredno življenje. Končno svoje vesti še čul ni. Bilo mu je, kakor da sliši pesem tam iz daljne daljave: zvoki drhtijo in zvenijo, se oddaljujejo vedno bolj in bolj, in nazadnje izzvenijo..., pesmi ni nikjer več.

Materini nauki, ki jih je bil čul doma, so že zamrli v njegovem srcu. Le redko se jih je še spominjal, in ta spomin mu je bil grenák.

Stankova družina mu je pa nadvse ugajala. Popolnoma se je spoprijateljl z njim. Hodila sta vedno skupaj, prešernih, samozavestnih lic in

oči in nič nista vprašala, kam da gresta. Šla sta: Stanko je govoril medeno in prikupljivo, in Hinko je šel za tem medenim in prikupljivim glasom...

Pozimi je prišla v mesto mati in je imela oči objokane in lica razorana od solz. V starih, nerodnih škornjih je prišla in v ponošeni obleki, nekaj v papir zavitega pod pazduho.

»Dober dan, Hinko! Prinesla sem nekaj zate, da te ne bo zeblo, in pa nekaj za prigrizek.«

Odvila je papir in Hinko je zagledal novo volneno srajco in kup jabolčnih krhljev.

Sedla je mati na stol in je pogledala Hinku v oči.

»No, kako kaj? ... Si zdrav? ... Milka bi te tako rada videla, vedno se pogovarjava le o tebi ...«

Kakor da je treščilo vanj, je bilo Hinku. Pal bi bil pred mater na kolena in se ji obtožil, in vse bi bilo dobro ...

Odgovarjal je zamišljeno in se je tresel ...

Mati ga je pogladila po laséh.

»Si bolan ali kaj? ... Zdi se mi, da si se močno izpremenil ...«

Hinko jo je gledal, kako je sedela pred njim, stara in skrbna, in rad bi ji bil odkril svoj greh — a tiščalo ga je v grlu, in beseda ni hotela na dan.

»Če si bolan, kar povej!« je silila vanj mati. »Saj vem, učenje ni kar tako, kakor bi si kdo mislil.«

Hinko je jemal krhlje in je jedel.

»Ne, bolan nisem, mati. Čisto dobro mi je ... Samo pusto je človeku tako samemu v mestu ...«

Mati ga je izpraševala o tiinoni zadevi, a Hinko je odgovarjal na vsa vprašanja kratko in hladno.

Kmalu je mati vstala in se je poslovila ...

Ko je bil Hinko sam, je od bridkosti zajokal. Stekel bi bil za materjo in bi jo bil poklical nazaj, izpovedal bi se ji bil, ko je še čas ... A ni stekel in ni je poklical — le solze so mu lile po licih ...

Nekaj dni je potem hodil zamišljen in potrto okoli: težak kamen je ležal na njegovi duši. Tlačilo ga je k tlom, koderkoli je hodil. Pred njega je stopala mati, oči objokane, lica vsa razorana; in ta razorana lica so prosila, in te objokane oči so klicale ...

Iz klavernosti in potrnosti ga je vzdramil Stanko.

»Čemu pa si tako čmeren in malobeseden? Bodi vesel, da sploh živiš. — Pa se mi cmeri kakor otroče ...«

Menila sta se potem zopet o čisto vsakdanjih zadevah in tudi o krčmi.

»V krčmo ne grem več!« je zakričal tisti dan Hinko in je stisnil jezno ustni.

»V krčmo ne greš več? ... No, lepa reč, Hinko!«

»Ne grem!« je zatrdil Hinko, in v oči so mu stopile solze.

Pogovor se je zasukal in kmalu sta bila s Stankom stara prijatelja.

Zvečer sta šla po ulici. Smeh na obrazu in veselje v očeh. Stanko je kadil cigareto in je ponudil eno tudi Hinku.

»Zakaj pa ne? Čemu bi se branil?« se je zasmeljal Hinko in jo je sprejel.

Zavila sta v krčmo in sta pila do pozne noči...

Hinko je hodil kraj prepada, a hodil je brezskrbno in se ni oziral v neskončno brezdno pred seboj. Hodil je in ni ga bilo strah. V Stankovi družini je njegova vest umolknila in za hip je bilo mirno njegovo omamljeno srce. Tako lahno je stopal ob tem prepadu, tako mirno in brez skrbi, da bi prav nič ne bil čutil, če bi se bil zvrnil v zevajoče žrelo.

Koval je pesmi, namesto da bi se bil učil. Stanko ga je k temu še vzpodbujal. Hinko je bil neizmerno vesel, če ga je Stanko kdaj pohvalil...

S šolo je šlo vedno slabše. Povsod se je pokazal neuspeh. Profesorji so se čudili temu nenadnemu preobratu, a Hinko se ni menil več za nobeno besedo. Velikokrat ga ni bilo tudi v šolo in je postopal po mestu.

Tako je drvil Hinko, kakor da nič ne vidi, naravnost v svojo pogubo. Ob brezdnu je stopal, lahnih, prožnih korakov, in še smejal se je, ko se je oziral dol v temo in v noč, ki se je širila pred njim v neskončnost...

(Dalje prihodnjič.)

Moja prva šolska doba.

Pripoveduje Anton Antonov.

2. Kako me je vpisoval Pepček.

Dreden vam povem, kaj sem vse doživel pri vpisovanju, vam moram opisati nekoliko našo šolo, kjer sem zajemal prve vire šolske učenosti.

Velika je moja rojstna dolina in široka. Kroginkrog jo obrobajo holmi, hribje in gore. Ob njih vznožjih gledajo prijazno in resno nagosto posejane vasi s svetlimi hišami in zasivelimi gospodarskimi poslopji proti sredini, kjer se kakor skrbna mati ozira nanje velika in visoka župna cerkev.

Okoli nje je veliko in jako obširno pokopališče, kamor nosijo k večnemu počitku vse umrle župljane.

Nasproti pokopališču se svetlika župnišče, kjer stanuje naš dušni pastir. Osível je že v naši dolini, hrbet mu je skrivila peza dolgih let, a oči se mu svetijo še vedno mladeniško in dobrodušno.

Za župniščem stoji nekoliko manjše poslopje, kjer ima svoje ognjišče gospod kaplan, mlada pomoč osivelemu starčku župniku.

Natanko poleg »kaplanije« pa te dobričavo in bistro pogleduje naša stara, precej dolga in dokaj široka šola. Ob glavni cesti nad vhodom nosi z zlatimi črkami v kamen vdelan napis: »Ljudska šola«.